Дзвони Лемківщини

№5 (30)
листопад-грудень 2001 р.

Реєстраційне свідоцтво ТР №145
Газета заснована у квітні 1994 року

ЧАСОПИС ВСЕУКРАЇНСЬКОГО ТОВАРИСТВА «ЛЕМКІВЩИНА»

Лемківська церква у Львові.
Фото В. Косіва

Шановні Краяни!
Дорогі Читачі!

ТРЕТІЙ ВСЕУКРАЇНСЬКИЙ З'ЇЗД ЛЕМКІВ – УСТАНОВЧИЙ З'ЇЗД ЛЕМКІВ УКРАЇНИ

Львів, 10 листопада 2001 р.

РЕЗОЛЮЦІЯ
Установчого З'їзду Лемків України

Установчий З'їзд Лемків України, що проходив 10 листопада 2001 р. у м. Львові, ухвалив створити Всеукраїнське Товариство "Лемківщина" (ВУТЛ). Лемківські громади, розсіяні по всій Українській Державі, отримали програму відродження Лемківщини, сформульовану в Статуті ВУТЛ.

1. Делегати З'їзду закликають Уряд України створити і сприяти реалізації Державної програми культурного відродження українського субетносу – лемків.

2. Делегати З'їзду домагаються від Верховної Ради України в законодавчому порядку надати статус депортованих особам, які були примусово переселені з території Польщі в Україну у 1944-46 і 1951 роках.

3. Делегати з'їзду засуджують антидержавну діяльність різних організацій, які поширюють ідеї сепаратизму і т. зв. політичного русинства, що мають на меті відмежувати лемків від українського етносу.

4. Делегати З'їзду пропонують створити окремий Інститут лемкознавства при Лемківської культури в місті Монастириську на Тернопільщині.

6. Делегати З'їзду звертаються до Уряду України про допомогу в справі створення інформаційного простору між Україною, Польщею і Словаччиною для обміну теле- і радіопередач, випуску україномовної літератури, зокрема книг з історії та підручників.

7. Делегати З'їзду підкреслюють значення допомоги на державному рівні лемкам-русинам у Польщі і Словаччині в рамках реалізації Національної програми "Закордонне українство".

8. Делегати З'їзду пропонують Верховній Раді України внести доповнення до проекту Закону України про внесення змін і доповнень до Закону України "Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту" і включити осіб, депортованих не лише у 1946 році, а також у 1944 і 1945 роках.

9. Делегати З'їзду пропонують органам виконавчої влади України розробити Державну програму з метою збереження матеріальної і духовної культури лемків – етнографічної групи українського народу, що в результаті природної асиміляції опинився на грані зникнення.

Шановні Краяни!

Дорогі Читачі!

Сердечно вітаємо Вас з Празниками Різдва Христового, Нового Року і Хрещення Господнього!

Нехай світла радість прийде у Ваші оселі, засіваючи серця зернами Надії, Віри і Любови.

Христос ся рождає! Славімо Його!

Колегія Всеукраїнського Товариства "Лемківщина"
Редколегія часопису "Дзвони Лемківщини"

УХВАЛА
Установчого З'їзду Лемків України

Установчий З'їзд Лемків України, що відбувся 10 листопада 2001 р. у Львові, і на який зібралися 132 делегати з 14 областей України

УХВАЛИВ:

1. Створити Всеукраїнське Товариство "Лемківщина" (ВУТЛ) – суспільно-культурну організацію громадян, що на добровільних засадах об'єднує лемків (русинів) – етнографічну групу українського народу, депортованих із Польщі в 1944-46 і 1951 роках в Україну, їх нащадків та інших громадян, які визнають Статут Товариства.
2. Прийняти Статут ВУТЛ як основний документ діяльності Товариства, спрямований на збереження, дослідження, розвиток і популяризацію самобутньої культури і мистецтва лемків.
3. Затвердити Програму діяльності ВУТЛ, в якій передбачена мета, завдання та основні напрямки організаційної, культурної, наукової, просвітницької та політико-правової роботи ВУТЛ.

Одностайно схвалено делегатами Установчого З'їзду Лемків України.
м. Львів, 10.11.2001 р.

ного русинства, що мають на меті відмежувати лемків від українського етносу.

4. Делегати З'їзду пропонують створити окремий Інститут лемкознавства при Національній Академії Наук України.
5. Делегати З'їзду звертаються з проханням до Уряду України щодо державної фінансової підтримки культурно-мистецьких заходів лемків, зокрема щорічних Фестивалів

матеріальної і духовної культури лемків, етнографічної групи українського народу, що в результаті природної асиміляції опинився на грані зникнення.

Одностайно схвалено делегатами й учасниками Установчого З'їзду Лемків України.
м. Львів, 10.11.2001 р.

КЕРІВНІ ОРГАНИ ВСЕУКРАЇНСЬКОГО ТОВАРИСТВА "ЛЕМКІВЩИНА", обрані на Установчому З'їзді Лемків України 10 листопада 2001 р. у м. Львові

КОЛЕГІЯ

1. ***Олександр ВЕНГРИНОВИЧ*** – голова ВУТЛ,
2. ***Микола ГОРБАЛЬ*** – заступник голови,
3. ***Степан КРИНИЦЬКИЙ*** – заступник голови,
4. ***Володимир РОПЕЦЬКИЙ*** – заступник голови,
5. ***Юліан ФРЕНЧКО*** – член Колегії з організаційно-масової діяльності,
6. ***Володимир ШУРКАЛО*** – член Колегії з питань етнічного відродження,
7. ***Михайло ТИХАНСЬКИЙ*** – член Колегії з культурно-масової діяльності,
8. ***Ярослав ШВЯГЛА*** – член Колегії з видавничої діяльності та зв'язків із засобами масової інформації,
9. ***Володимир АРДАН*** – член Колегії з фінансово-господарської діяльності,
10. ***Ігор ДУДА*** – головний редактор газети "Дзвони Лемківщини",
11. ***Іван ЩЕРБА*** – вільний член Колегії,
12. ***Андрій ТАВПАШ*** – вільний член Колегії,
13. ***Андрій ЛИМИЧ*** – вільний член Колегії.

РАДА

1. ***Олександр ВЕНГРИНОВИЧ*** – голова ВУТЛ, Тернопіль,
2. ***Микола ГОРБАЛЬ*** – заступник голови, Київ,
3. ***Степан КРИНИЦЬКИЙ*** – заступник голови, Івано-Франківськ,
4. ***Володимир РОПЕЦЬКИЙ*** – заступник голови, Львів,
5. ***Юліан ФРЕНЧКО*** – член Колегії, Львів,
6. ***Володимир ШУРКАЛО*** – член Колегії, Пустомити-Львів,
7. ***Михайло ТИХАНСЬКИЙ*** – член Колегії, Монастириськ-Тернопіль,
8. ***Ярослав ШВЯГЛА*** – член Колегії, Львів,
9. ***Володимир АРДАН*** – член Колегії, Львів,
10. ***Ігор ДУДА*** – член Колегії, Тернопіль,
11. ***Іван ЩЕРБА*** – член Колегії, Львів,
12. ***Андрій ТАВПАШ*** – член Колегії, Львів,
13. ***Андрій ЛИМИЧ*** – член Колегії, Рівне,
14. ***Марія БАЙКО*** –Львів,
15. ***Ніна БАЙКО*** – Львів,
16. ***Ярослава БЕРЕЖНЮК*** – Тернопіль,
17. ***Любомир БЛАЩАК*** – Тернопіль,
18. ***Марія БОНДАРЕНКО*** – Одеса,
19. ***Марія БУРДЯК*** – Чортків-Тернопіль,
20. ***Марія ВАВРИЧ*** – Львів,
21. ***Борис ГРОМОСЯК*** – Монастириськ-Тернопіль,
22. ***о. Анатолій ДУДА*** – Монастириськ-Тернопіль,
23. ***Ігор ЄВУСЯК*** – Горохів-Волинь,
24. ***Ярослав КИДОНЬ*** – Львів,
25. ***Петро КОГУТ*** – Львів,
26. ***Іван КРАСОВСЬКИЙ*** – Львів,
27. ***Федір ЛАБИК*** – Калуш-Івано-Франківськ,
28. ***Андрій ЛЕШКО*** – Перечин-Закарпаття,
29. ***Богдан ЛИМИЧ*** – Львів,
30. ***Григорій ЛИМИЧ*** – Крижопіль-Винниця,
31. ***Михайло МАЦЕНКО*** – Збараж-Тернопіль,
32. ***Володимир ПЕЛЕХ*** – Чернівці,
33. ***Анатолій ПЕТРИШАК*** – Львів,
34. ***Максим ПОПІВЧАК*** – Житомир,
35. ***Дмитро ТЕРЕК*** – Мічуріно-Донецьк,
36. ***Микола ТКАЧИК*** – Зіньків-Полтава,
37. ***Іван ФІГЕЛЬ*** – Івано-Франківськ,
38. ***Віра ЦИБУЛЯК*** – Сімферополь-Крим,
39. ***Костянтин ШНІЦЕР*** – Львів,

Виступає Глава УГКЦ Блаженніший Любомир кардинал Гузар

40. ***Михайло ШПАК*** – Самбір-Львів.

КОНТРОЛЬНА КОМІСІЯ

1. ***Стелла МИРОНЧЕНКО*** – голова КК, Київ,
2. ***Юрій БАРНА*** – член КК, Львів,
3. ***Павло ГАЛЮЯК*** – член КК, Львів,
4. ***Анна КОЛОМІЄЦЬ*** – член КК, Донецьк,
5. ***Анна ЛИМИЧ*** – член КК, Рівне,
6. ***Лариса СОРОКА*** – член КК, Тернопіль,
7. ***Анатолій ЯДЛОВСЬКИЙ*** – член КК, Івано-Франківськ.

Виступає голова Об'єднання Лемків у Польщі Стефан Гладик

ЗВІТНА ДОПОВІДЬ

голови Колегії крайового Товариства «Лемківщина» в Україні Олександра ВЕНГРИНОВИЧА

У Президії З'їзду. Звітує О. Венгринович

Ваші Преосвященства!
Всечесні отці!
Шановні делегати, гості!
Дорогі краяни!

Минуло 57 років, як підписано Угоду між Польським Комітетом Національного Визволення і УРСР про депортацію майже 500 тисяч українців з споконвічних прадідівських земель Лемківщини, Холмщини, Надсяння, Підляшшя. Угода між тоталітарними режимами знищила український субетнос - лемків, їх матеріальну і духовну культуру, а їх самих розкинула по всьому світі. Це була трагедія, геноцид проти українського народу в XX столітті. Наш з'їзд проходить на 11-му році незалежності України, яку ми разом зі всім українським народом вибороли і продовжуємо будувати демократичне суспільство. На превеликий жаль, до цього часу ніхто не вибачився перед нашим народом за скоєні кривди, за знищену нам дорогу Лемківщину.

Метою нашого Товариства "Лемківщина" - За дорученням Колегії я виступив на III-му Світовому форумі українців про правові аспекти депортації лемків.

Ми розглядали питання про створення Асоціації бойків, лемків і гуцулів, розширення і створення нових лемківських організацій в областях, створення Всеукраїнського Товариства "Лемківщина" та регіональних організацій "Молода Лемківщина". Особливо плідно працювали в 2001 році з питань підготовки з'їзду, над новим Статутом і програмними та робочими документами з'їзду. В 2000 році взяли участь у роботі З'їзду лемків Польщі та засіданнях Президії СФУЛО.

З культурологічних питань ми розглядали про організацію Крайових фестивалів лемківської культури в с. Гутиськах і м. Монастириську, покращення роботи і розповсюдження газети "Дзвони Лемківщини". Не все нам вдалося виконати через різні об'єктивні і суб'єктивні причини. Вважаю, що основним упущенням в діяльності була робота з молоддю та інтелігенцією. Знаємо, що рушієм суспільства завжди була інтелігенція. На жаль, ми не все зробили, щоб академічна інтелігенція Львова, Києва, Тернополя, Івано-Франківська сьогодні була поруч з нами. Я хочу звернутися до докторів і кандидатів наук, композиторів, письменників, поетів і журналістів, художників і скульпторів: невже Вам байдужа доля лемків, які приреченні на зникнення, невже у Ваших серцях згасла любов до Лемківщини. до рідної землі. Нам дуже потрібна правдива історія, правознавці, історики. Нам потрібні всі Ви, щоб увіковічнити збережене і відродити забуте для нащадків, захистити лемків у правовому полі.

Якщо за лемківську інтелігенцію можна червоніти, то за роботу з молоддю нам, громадським діячам і батькам повинно бути соромно. Чи не ми зобов'язані передати естафету молодому поколінню, допомогти їм в організації чи здамося на милість Божу і забудемо їх? Дещо зроблено в Тернопільському Товаристві, де створені п'ять районних молодіжних організацій, які об'єднанні в обласну. Ми відчуваємо, як вони цікавляться долею лемків, хочуть знати історію, допомагають нам у проведенні всіх імпрез, організовують свої заходи. Молодіжні структури слід створювати самостійні, з юридичним статусом, щоб могли фінансуватися з боку державних молодіжних організацій. Думаю, що в 2002 році ми створимо регіональну організацію "Молода Лемківщина", яка переросте у Всеукраїнську. Хотілося б сьогодні почути й український Фонд роду, зібрав з'їзд, на який приїхало біля 300 осіб. Його пошук дав результат: вони переселилися на Вінничину в 18 столітті з Лемківщини, а частина була депортована в 1944-45 рр., вони не Лимичі, а Лемичі. Фонд створив телефільм і готує книгу. Сьогодні тут присутній голова Фонду і Рівненського Товариства А. Лимич і голова Крижопільського Товариства Г. Лимич. Таке міг зробити тільки лемко – патріот.

У питаннях видавництва має великий досвід Фундація дослідження Лемківщини (голова Я. Швягла). Настало питання, чи не пора нам об'єднати зусилля? Ми готові до компромісів і пропозицій, тим більше, що Фундація дала згоду про вступ у Товариство.

Не все зроблено Товариствами в питаннях зміцнення і розширення наших структур. Багато осередків припинили свою діяльність. Коли розглядати нашу діяльність через призму десятиріччя, ми побачимо, що починали з ейфорії, піднесення. Тепер є спад, нам багато не повірило. Думали, що в демократичній Україні негайно вирішимо всі питання. Але сталося не так. Сьогодні ми знаємо, щоб досягти мети потрібна копітка праця всіх лемків, на всіх рівнях. Сьогодні ми маємо стратегію і тактику, знаємо шляхи вирішення наших проблем. Але маємо незавершену організацію, вірніше спілку організацій на добровільних засадах і її координаційний орган - Колегію, де члени конкретно за ніщо не відповідають.

Сьогодні на часі створити Всеукраїнську громадську організацію, яка б взяла на себе об'єднання зусиль усіх лемків України, представляла їх інтереси, зобов'язувала їх шанувати, домагатись в державних структурах прийняття Державної програми відродження лемків. Тобто, ми пропонуємо створити Всеукраїнське Товариство "Лемківщина". Для цього необхідно мати в більшості областях України свої структури: осередки, районні (міські) і обласні організації з чітким централізованим підпорядкуванням. ВУТЛ буде новою організацією, яка складатиметься з реорганізованих підрозділів міжобласного Товариства і нових організацій. Координаційним органом буде Рада, а виконавчим - Колегія, яка складається з членів, які відповідатимуть за конкретну роботу. Таким чином, робимо крок у питаннях покращення діяльності Товариства, створюємо єдину лемківську організацію в Україні.

II. Політико - правова діяльність

звернулося до Верховної Ради з вимогою зняття мита тільки з членів Товариства і за їхніми довідками. Тобто вимагали зняти державне мито з наших краян і водночас накласти на них своє мито через вступ в їхнє Товариство. Ми домоглися зняття мита з усіх наших краян, навіть які не є членами Товариства, без довідок, за внутрішнім українським паспортом. Наше Товариство захищає інтереси усіх вихідців з Лемківщини, Надсяння, Холмщини і Підляшшя.

Великий резонанс має резолюція III Світового форуму українців, на якому мені довелося виступити з питань правових аспектів депортації. В ній зафіксовано наші питання так: "Прискорити на рівні нормативно-правового регулювання вирішення питань, пов'язаних з примусовим переселенням українців 1944-46 та 1951 роках з території Польщі в Україну, прийнявши спеціальні закони про визнання депортованими зазначених осіб та про компенсацію їм матеріальних і моральних збитків. Розробити Державну програму культурного відродження українського субетносу - лемків та бойків - жертв депортації". Це є вагоме досягнення в нашій діяльності. Думаю, що Державну програму ми повинні створювати разом з державними структурами.

Ми також будемо учасниками створення і затвердження Програми етнічного відродження Лемківщини з участю всіх лемків світу на Світовому Конгресі, який має відбутися наступного року в Києві на відзначення 55-річчя акції "Вісла". Декілька днів тому за прийнятою резолюцією III-го Світового форуму, Президент України затвердив Національну програму "Закордонне українство" на період до 2005 року. Державному Комітету України у справах національностей та міграції, МЗС доручено до 2003 року вирішити питання, що виникли внаслідок переселення українців з Польщі в 40 - х роках. Українським громадянам Польщі та Чехії буде надана допомога у вирішенні питань охорони і реставрації української історії та культури, а також увічненні пам'яті жертв воєн і політичних репресій. Львівська обласна державна адміністрація отримала завдання сприяти організації та проведенню українцями, які проживають на території Польщі, традиційного фольклорного свята "Лемківська Ватра". Будуть розроблені програми співпраці з прикордонними областями, програма освіти, буде підготовлена програма "Дослідження Лемківщини", музеям української діаспори має надаватись організаційна і науково-методична допомога. Тепер ми разом з

тичне суспільство. На превеликий жаль, до цього часу ніхто не вибачився перед нашим народом за скоєні кривди, за знищену нам дорогу Лемківщину.

Метою нашого Товариства "Лемківщина" - є етнічне відродження Лемківщини, збереження самобутньої лемківської культури, звичаїв, традицій, духовності. Сьогодні на з'їзді будемо говорити, що зробили, і що повинні зробити для збереження і відродження субетносу - лемків. Це є найголовніше завдання нашого покоління. Для вирішення його повинна бути створена Державна програма.

Для висвітлення стану справ у лемківському русі, звітна доповідь поділена на наступні розділи: організаційно-координаційна, культурно-масова, політико-правова, фінансово-господарська.

1. Організаційно-координаційна діяльність

Наше Товариство сьогодні - спілка трьох обласних організацій: Тернопільської (голова О. Венгринович), Львівської (голова В. Ропецький), Івано-Франківської (голова С. Криницький) та Київського міського Товариства. (голова М. Горбаль). Пізніше приєдналися Чернівці (голова В. Пелех), Полтава (голова М. Якименко), а в 2001 році - Закарпаття (голова А. Лешко), Волинь (голова І. Євусяк) Між з'їздами керівним органом була Колегія, яка мала координаційну, а не виконавчу функцію. В Колегію входили по три представники від Львівського, Тернопільського та Івано-Франківського Товариств. Керівниками Колегії були почергово голови вищезгаданих Товариств. Мені випала доля бути головою Колегії на останньому відрізку чотирьохрічної роботи Колегії між з'їздами. Засідання Колегії проходили один раз у квартал, що відповідає Статуту. На засіданнях розглядались всі актуальні питання з політичного, культурного, організаційного життя Товариства. Засідання проводилися в містах Тернополі, Львові, Івано-Франківську, також у Монастириську, Чорткові, Золочеві, Моршині, до яких залучалися голови та члени правлінь обласних і районних Товариств.

З політико-правових питань, розглядались підготовлений нами проект Закону України про депортацію, доповнення до Закону про статус учасника війни, зняття державного мита за виготовлення закордонних паспортів, листи до Верховної Ради України, Кабінету Міністрів з нашими вимогами, щодо політичної оцінки подій 1944-46 і 1947 років, матеріального і морального відшкодування за нанесені збитки, що спричинилося до відновлення діяльності робочої комісії при Кабінеті Міністрів, на засіданні якої заслухали мою доповідь.

них молодіжних організацій. Думаю, що в 2002 році ми створимо регіональну організацію "Молода Лемківщина", яка переросте у Всеукраїнську. Хотілося б сьогодні почути й молоді голоси.

Не менш важливим питанням є те, як будувати відносини між нашими Товариствами, особливо новими, щоб вони відчули силу Товариства та життєву необхідність бути з нами разом.

Товариствами багато робиться, але через брак інформації, широка громадськість недостатньо знає про нашу діяльність, життя лемків, про їхні проблеми. Приємно, що появились молоді журналісти, які в цьому році написали статті про лемків і Лемківщину. Зокрема декілька нарисів молодого лемка - кореспондента газети "Дзеркало тижня" Р. Якеля. В газеті "Україна Молода" Н. Кляшторна опублікувала аналітичну статтю "Лемколенд". В статті є суперечливі моменти, не зовсім об'єктивний аналіз у питаннях лемківського руху в Польщі та Україні. А в газеті "Київський телеграф" Анна Кирпан у великій статті пише: «Бути лемком - значить бути носієм дійсно високої, воістину європейської культури, представником інтересної, дуже своєрідної етногрупи". Хіба є вища оцінка. Хіба це не епіграф для розмови з нашою інтелігенцією, з молоддю, з владними структурами.

Широка громадськість не знає про те, що командир космічного корабля Томас Джонсон, має лемківське українське коріння. А знаменитий в США і в цілому світі мистець і кінорежисер, один із чільних представників поп-арту Енді Вархол (Андрій Вархола) є лемко.

Хіба всі знають, що вихідцями з Лемківщини були Д. Бортнянський - композитор, М. Балудянський - перший ректор Петербурзького університету, Модест Менцинський – співак, автор музики Гімну України М. Вербицький, автор Пересопницької Євангелії М. Василевич, поет Богдан Ігор Антонич.

Сьогодні мало написано про лемків, визначних громадських діячів, наших колег - сестер Байко, І. Кушніра, Ю. Френчка, І. Красовського, П. Когута, А. Тавпаша, І. Чулика, О. Чабана, І. Щербу, Яр. Швяглу, В. Ропецького, В. Ардана, С. Кищака, К. Шніцера, С. Криницького, о. А. Дуду, Я. Бережнюк, Л. Блащака, А. Лимича, М, Горбаля, С. Миронченко, М. Бурдяк, І. Дуду, В. Хомика, А. Сухорського, І. Майчика і багато інших.

Хіба багато ми знаємо про життя лемків Закарпаття, про лемків Вінниччини, або про стародавні лемківські родини. Як приклад, голова Рівненського Товариства Андрій Лимич, народжений в Сибірі, батьки з Вінниччини, поставив собі за мету знайти корені, воскресити рід Лимичів і домігся свого, створив Всеукраїн-

покращення діяльності Товариства, створюємо єдину лемківську організацію в Україні.

II. Політико - правова діяльність

Сьогодні в побудові демократичної України велику роль відіграють регіони. Проходять процеси відродження Гуцульщини, Бойківщини, Слобожанщини, Волині, Поділля. В найгіршому стані є лемки – український субетнос. Їх позбавлено права мати свою землю, вирвано з корінням і розкинуто по світу. В демократичних країнах Європи говорять не тільки про великі чи малі народи, етнографічні групи, але про людські цінності та пріоритети людини. У нас за 10 років не спромоглися дати політичної оцінки тоталітарним режимам, які депортували біля 800 тисяч українців, не вибачилися за кривди перед народом. За останні роки написано сотні звернень, листів, зібрано 40 тисяч підписів з вимогами до Президента, Верховної Ради, Кабінету Міністрів України. Але ніхто не дав нам відповіді. Зверталися до владних структур прийняти наші делегації на рівні хоч би віце-прем'єра. Також ні. Ми звертались до окремих депутатів Верховної Ради про допомогу. Нічого. Це зневага до нас. Ми дальше є "гвинтики", а не люди.

В цьому році ми вирішили діяти інакше, самі створили проект Закону України про депортацію в 1944-46 і 1951 роках і подали його в Міністерство юстиції, написали Прем'єр-Міністру України п. В. Ющенку про поновлення роботи Міжвідомчої робочої групи при Кабінеті Міністрів. 4.07.2001 р. робоча група засідала і розглянула наш проект. Невдовзі появились проекти Мінюста і МЗС. На засіданні обговорювались наші вимоги, які я висунув в своїй доповіді. До кінця року робоча група повинна ще раз засідати і розглянути проекти. Потім узгоджений проект повинен бути переданий на розгляд Верховної Ради.

Тернопільське Товариство розробило проект Закону України про статус учасника війни, поданий через депутата Я. Джоджика. Перший раз проголосували 200 депутатів, а вдруге він прийнятий в першому читанні. Доповнення стосувалось зміни років: раніше - 1946 рік, тепер 1944-46 роки.

Є зміни у вимозі про зняття державного мита при одержанні закордонних паспортів. Це мито раніше йшло в державний бюджет, а тепер у базовий, тобто район, місто. Тернопільське Товариство звернулось в Обласну раду, яка в свою чергу рекомендувала радам базового рівня прийняти рішення. Так у багатьох містах, районах і в Тернополі прийнято рішення про зняття мита з наших краян, які народилися в Польщі.

Дивно говорити, що Товариство "Надсяння"

програма освіти, буде підготовлена програма "Дослідження Лемківщини", музеям української діаспори має надаватись організаційна і науково-методична допомога. Тепер ми разом з лемками Польщі і Словаччини повинні прикласти зусилля для ініціювання та її реалізації.

Велику увагу ми повинні надати виборам до Верховної Ради. Треба зустрітися з керівниками виборчих блоків і вирішити, хто буде захищати наші інтереси. Ми повинні взяти участь у виборах до місцевих Рад, там є також наші інтереси - політичні, культурні, господарсько-фінансові.

Велику увагу ми надавали проведенню заходів з відзначення 55-річчя депортації, відповідні акції проходили в Збаражі, Микулинцях, Чорткові, Монастириську, Тернополі, Львові, Івано-Франківську, Києві, Полтаві, Чернівцях, Самборі, Надвірні, Калуші, Рожнятині. Київське і Полтавське Товариство організували показ по державному телебаченню телефільмів про життя і депортацію лемків. У Тернополі було проведено разом з Товариствами "Надсяння" і "Холмщина" науково-практичну конференцію з участю провідних вчених-істориків України. Подібну конференцію проведено також у Полтаві. На відзначення цієї дати встановлені пам'ятні знаки в Тернополі, Микулинцях, Підгайчиках, Гутиську. В період між з'їздами проведені акції на відзначення 10-річчя товариств у Львові, Тернополі, Івано-Франківську, Чорткові, Монастириську, Надвірні, Бережанах, Збаражі. Великого громадсько-політичного значення набула Міжнародна конференція, проведена СФУЛО з питань етнічного відродження Лемківщини, приурочена до 70-ліття від дня народження Т. Старака - голови СФУЛО.

Не меншого значення має наша участь у Міжнародному фестивалі "Лемківська Ватра". Вона стала символом відродження лемків. "Лемківська Ватра" має політико-правове значення. Ми їдемо додому. Там наша Батьківщина. Виходячи з Національної програми треба робити все, щоб наша надія, наша ватра не згасла. Багато зроблено з питань збереження і відновлення архітектурних пам'яток, цвинтарів, розвалених пам'ятних знаків. Хочу згадати В. Шуркала, який власними руками і на власні кошти проводить реставрацію пам'яток на рідних землях.

Наше Товариство мало ділові контакти з лемківськими громадами Польщі, Словаччини, Хорватії, Америки, Канади. Ми співпрацювали з громадськими організаціями України: Асоціацією гуцулів, бойків, лемків, "Бойківщина", "Гуцульщина", "Надсяння", "Холмщина", "Україна-світ", "Громадянська позиція", з державними обласними, районними, міськими адміністраціями і радами.

(Продовження у наступному числі)

СЛОВО ДО ЧИТАЧІВ

Очевидно Ви звернули увагу на сьогоднішнє число нашого часопису - 5 (30). Маємо невеликий ювілей, а отже нагоду підвести певні підсумки роботи. Це число знаменне ще з іншої причини: ми стали друкованим органом Всеукраїнського Товариства «Лемківщина» - єдиним часописом лемків в Україні. Протягом 1994-2001 років газета представляла крайові організації лемків Галичини.

«Дзвони Лемківщини» продовжують традиції лемківської преси в Україні після припинення у вересні 1939 року виходу газети «Наш Лемко» у Львові (редактор Юліян Тарнович).

На сторінках газети ми представляємо життя лемків в Україні, діяльність лемківських товариств, спогади про рідний край, документи і факти про депортацію, офіційні звернення, укази, листи та відповіді урядових чинників, матеріали зборів, конференцій, фестивалів, поетичні та прозові твори, хроніки новин, оголошення і вітання. Текстові матеріали постійно супроводжуються світлинами і рисунками. Одним словом, маємо все, що повинно мати солідне періодичне видання.

Спершу «ДЛ» виходили як місячник, а з ч.14 - як двомісячник. Через організаційні і фінансові проблеми періодичність виходу нерідко порушувалася. У 1999 році вирішувалася доля часопису, тому вийшло всього два числа. Нам вдалося відстояти його. «Дзвони Лемківщини» з оновленим складом редакції продовжують діяти і будити національну свідомість лемків-русинів-українців.

Ми мали і продовжуємо мати великі проблеми з реалізацією газети. Вона поширюється через організаційні структури товариств Тернополя, Львова та Івано-Франківська. Ціна газети - 50 коп., покриває її собівартість, без жодного прибутку. Хочу нагадати, що редакційна колегія працює безкорисно, на громадських засадах. Ми починали з тиражу в 3000 примірників, але вже з ч. 4 перейшли на 2000. Від ч.14 виходимо 1000-им тиражем.

У лютому 1999 року започатковано спеціальний літературно-мистецький додаток-альманах під такою ж назвою. Його редактор -Петро Сорока. Видано два числа.

Переважна більшість матеріалів друкуються українською мовою. Читачі нерідко закидають нам, що мало подаємо статей лемківською говіркою. Відповідаємо: як пишете, так і друкуємо. Тлумачити по лемківськи те, що написано українською, не можемо, хоч ми, редактор і секретар, добре знаємо і володіємо розмовною мовою лемків. Прагнемо в кожному номері вміщати хоч би одну статтю, а при можливості - всю 4-ту сторінку

Чекаємо Ваших листів.

Редколегія.

P.S. Просимо надіслати нам «ДЛ» число 15 за 1995 рік, якого забракло в нашому архіві. Обіцяємо взамін кілька свіжих газет.

Фото з архіву редакції

Засідання редакційної колегії «Дзвонів Лемківщини». Зліва направо: Володимир Ступінський, Петро Сорока, Олександр Венгринович, Ігор Дуда, Анатолій Ядловський (Івано-Франківськ), Ілля Чулик (Львів), Марія Бурдяк (Чортків). Тернопіль, 1995 р.

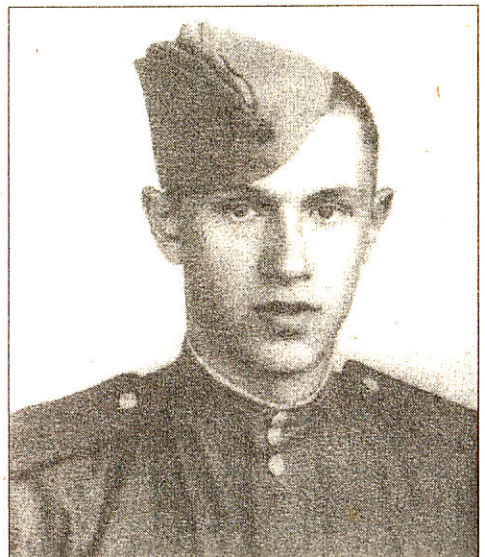

Дні Лемківської культури в Зеленій Горі

17-16 листопада 2001 р., у місті Зелена Гора проводились Дні Лемківської культури, організовані Об'єднанням українців у Польщі, Зелено-Гірським Відділом ОУП та Університетом. Участь у програмі взяв аташе з питань культури Посольства України в Польщі Вячеслав Войнаровський, який оголосив привітання на адресу учасників свята від Посла України Дмитра Павличка.

Святкування почалися відкриттям виставки мистецької фотографії Шимона Барни «Магічний світ Лемківщини». Експоновані світлини відображають неповторну красу Бескидів у різні пори року та трагізм Лемківщини, який засвідчують дерев'яні церкви, що стоять самітньо на пустирях і утворилися на місці колись багатолюдних, наповнених життям сіл після депортації лемків.

Центральним заходом «Днів лемківської культури» була наукова конференція під назвою «Хто ми, лемки», яку вступним словом відкрила голова управи Зелено-Зелена Гора) «Кошмар Явожна у світлі спогадів в'язнів з Лемківщини» (Є. Стажинський, Лєгніца), «Лемки на сході» (Н. Кляшторна, Київ), «Сучасний стан традиційної культури лемків у Західній Польщі» (М. Пецух. Гожув), «Лемківське питання в національній політиці Польщі» (О. Яворницька, Зелена Гора).

Перед відкриттям конференції для її учасників і гостей виступила з сольним концертом лемківської пісні Богуміла Тарасевич під акомпаніамент В. Кліща. Ввечері в Колонному залі Маршалковського уряду відбувся великий концерт ансамблю «Кичера» під керівництвом Юрка Старинського.

Другий день «Днів культури Лемків» у Зеленій Горі почався Літургією в греко-католицькій каплиці, яку відправив о. Юліан Гойняк. Потім учасники конференції, гості та українська громадськість міста взяли участь у відкритті та освяченні нового приміщення Клубу Зелено-Гірського відділу ОУП. Тут відбулася зустріч з представниками Посольства Украї-

Рабка, 1944 р.

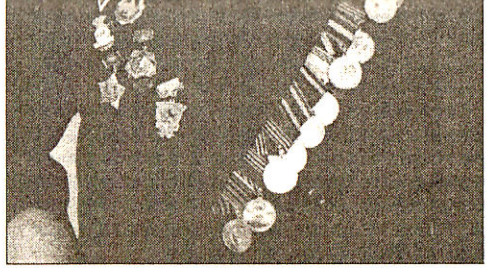

Львів, 2001 р.

Центральним заходом «Днів лемківської культури» була наукова конференція під назвою «Хто ми, лемки», яку вступним словом відкрила голова управи Зелено-Гірського відділу ОУП Стефанія Яворницька.

Учасники конференції заслухали виступи на теми «Куди сягають корені лемків (М. Вавричин, Львів), «Лемки в національній політиці ІІ-ої Речі Посполитої» (Я. Мокляк, Краків), «Релігійне життя і міжконфесійні відносини на Лемківщині в першій половині XX ст., до 1947 р.» (Я. Чухта, Краків), «Творці літератури -вихідці з Лемківщини» (А. Ксенич,

ська громадськість міста взяли участь у відкритті та освяченні нового приміщення Клубу Зелено-Гірського відділу ОУП. Тут відбулася зустріч з представниками Посольства України в Польщі, керівництвом Головної Управи Об'єднання українців та Об'єднання лемків, представниками місцевої адміністрації.

Всі заходи відбувалися в атмосфері зацікавлення і доброзичливості у залі, де експонувалася виставка лемківського народного вбрання.

Марія СТАРЧАК-ВАВРИЧИН,
м. Львів

В ДЕНЬ ПЕРЕМОГИ, ЧЕРЕЗ 56 РОКІВ

Напередодні Дня Перемоги цього року подзвонили з військкомату додому і повідомили, що мені, як ветерану війни, необхідно виїхати до Києва на зустріч з Президентом України для отримання військових нагород. На душі стало радісно і, водночас, якось тривожно, тому що давно не був у столиці, та ще й несподівана зустріч з Президентом.

У Київ із Львівської області направили трьох ветеранів. Прибули ми поїздом вранці. На вокзалі зустрів нас представник Адміністрації Президента. Автобусом відвезли у військову частину, де ми поснідали і відпочили. На 11-ту годину пішли у Маріїнський палац. Палац 18-го століття виглядав дуже святково. Стояла гарна в[illegible]на сонячна погода. Цвіли величаві ка[illegible]тани в старому парку. Перед палацом зустріла нас військова оркестра ліцеїстів, одягнених у білу уніформу, а також вишикувана у два ряди парадна варта.

В палаці стояла урочиста обстановка. Зали в позолоті, з багатим архітектурним декором. Ветеранів зібралося з усієї України біля 80 осіб. Через деякий час в зал увійшов Президент Леонід Кучма в супроводі урядовців.

Після короткого привітання ветеранів Другої світової війни, Президент вручив військові нагороди. Я отримав орден «За мужність» і медаль «Захиснику Вітчизни». За здоров'я ветеранів були підняті бокали з шампанським, відбулася дружня розмова з Президентом і Міністром оборони, на пам'ять ми сфотографувалися.

Обід проходив у військовій частині: багато накриті столи з традиційними фронтовими «сто грамами». Після цього оглядали нові казарми європейського зразка. Потім відбувся концерт і оглядова екскурсія по місту. В мене залишилися гарні враження від прийому.

Коли повертався до Львова, то думками полинув у свої молоді літа. Згадав окупацію Лемківщини, навчання в Горлицях, дві відправки на примусові роботи в Німеччину, дві втечі і повернення додому.

З мого села Сквіртне Горлицького повіту восени 1944 року в Червону Армію призвали 18 юнаків. Хоч нова влада не мала на це юридичного права, бо ми вважалися громадянами Польщі. Військова підготовка в Рабці була дуже коротка. Нас відразу направили на передову лінію фронту. Бої за Берлін були дуже важкі. Нам, молодим і недосвідченим, довелося нелегко. Додому не повернулася половина мобілізованих зі Сквіртного.

Нарешті – кінець війни, безмежна радість Перемоги. Через деякий час наступила демобілізація з армії. Я приїхав у рідне село, де жили батьки, сестра і троє братів. Тут на зміну радості прийшов розпач і горе – у батьківській оселі не було нікого. Хата стояла без вікон і дверей. Все розкидане, знищене, понівечене. Думаю, за що я воював, за чию волю і добробут? Лемківщина – прекрасний край хліборобів, ремісників і народних умільців, який не змогла знищити фашистська окупація, знищила польська влада в порозумінні з радянською, яка виселила лемків з їх споконвічних земель на Схід.,

Коли висохли сльози, зібрався я із силами, з фронтовим мішком за плечима поїхав на Україну шукати своїх батьків. Знайшов їх у селі Усовка на Полтавщині. Перезимував з ними, а навесні поїхав до Львова, ближче до Карпат, де влаштувався на роботу за фахом. Родина незабаром перебралася в місто Монастириська на Тернопільщині.

На цьому труднощі не закінчилися: треба було працювати і вчитися. Скажу, що військкомати неохоче приймали на облік учасників війни – українців з Польщі. Більшість з них так і не дочекалися ні моральних, ні матеріальних нагород. Обов'язок тих, хто вижив, пам'ятати свій родовід, розповідати молоді про трагічну долю народу Лемківщини.

Життя прекрасне, коли з тобою кохана дружина, діти і внуки. Моя молодість минула у важких життєвих умовах. Але з благословення Матері й Божої ласки я вижив, радію життю і на долю не жаліюся.

Ярослав ДУДА,
ветеран війни, м. Львів.

Залишити спогади - наш обов'язок перед потомками!

ДОЛІ ЛЮДСЬКІ

***

Я, Біскуп Іван Тадейович, народився 18 лютого 1921 року в селі Криниця Ново-Санчівського повіту Краківського воєводства. В 1945 році був переселений на Україну в м. Монастириська Тернопільської області. В Польщі залишив 3-поверховий цегляний будинок з 5-ма балконами, муровану стайню, стодолу і хліви, 2-поверховий дерев'яний шпіхлір для зберігання зерна. Також залишив у Польщі 50 моргів землі, в т.ч. орної – 20 га, сінокосів – 1,5 га, лісу – 2 га.

В 1940 році мій батько помер, залишивши нас з матір'ю, четверо братів і сестру. В цьому ж році німецький суд в місті Мушині поділив батьківську спадщину на дітей рівними частками, по 15 тис. марок на кожного, а мені призначив половину батьківського майна. Вартість вищезгаданих будівель і землі, визначена судом, становила 150 тис. німецьких марок. Тут, на Україні, я не отримав нічого з належної мені частки батьківського майна, компенсація за залишену спадщину не була виплачена.

А тепер про методи переселення. Приїхала на наше подвір'я військова машина марки «Студобекер» з російськими солдатами, протягом 2-х годин нас з майном посадили на машину згідно з евакуаційним листом. Потім надійшов поляк, якого звати було Барщ, закрив нашу хату, ключі поклав собі в кишеню. Ми виїхали до міста Новий Санч на залізничну станцію...

Повернутися на батьківщину в зв'язку з моїм віком не маю змоги. Хотів би, щоб мої дочки зі своїми сім'ями в будь-який час могли навідатися на Лемківщину.

Я вимагаю від нашої Української держави, щоб нас визнали депортованими, так як ми були виселені насильно. Щоб нам надали пільги за оплату використаної електроенергії, газу.

Мене зацікавило питання компенсації майна, залишеного в Польщі. Я звернувся у фінвідділ м. Монастириська за інформацією. Мені була видана довідка про виплату моїй матері компенсації в сумі 18.173 крб.

Я звертаюся до нашого уряду з просьбою про перегляд правильності начислення і виплати компенсації. Для того треба підняти первинні судові документи 1940 року, які знаходяться в Польщі...

БІСКУП.

***

У квітні 1945 р. нашу сім'ю в кількості 8 осіб було насильно евакуйовано в Україну зі села Ропиця Руська Горлицького повіту: батько Козак Василь Якович (1896 р.), мати Марія Лук'янівна (1896. р.), сини Іван (1934 р.), Михайло (1935 р.), Омелян (1945 р.), дочки Антоніна (1937 р.), Олена (1930 р.), Стефанія (1943 р.). На станції Долина Кіровоградської області нас вивантажили і залишили під голим небом. Потім нас прийняла одна господиня і ми всі жили в одній кімнаті. Далі переїхали на Тернопільщину, в с. Старі Петликівці Бучацького району. Нас поселили в старій хаті-«хібарі» з однієї кімнати і сіней, в якій можна було тільки сховатися від дощу. Із того горя батько захворів і помер.

А ми мали в Польщі дерев'яний будинок з трьох кімнат і кухні, велику стайню, стодолу, молотарку, машину для очищення зерна, сад більше 1 га, орної землі – 35 га, лісу – 30 га. З собою нічого не змогли забрати. Все нажите добро залишилося в Польщі. Ми б хотіли повернутися, якщо б наше майно віддали або виплатили компенсацію. Ми б хотіли, щоб по нашому паспорту (де вказано місце народження) можна було вільно поїхати на могили дідів і прадідів, відвідати рідні місця.

Антоніна ФЕДИК-КОЗАК.

ДВІ ВАТРИ

Літо 2001 року мі ся запам'ятало тим, же-м одвидів одразу дві Ватри – в Ждині і Михалові. Для лемків, котри жыют в Польщі, то нич дивного. За два тижні од єдной акурат одбыват-ся друга. Таки ансамблі, як «Кычера» або «Лемковина» тішат лемків і в горах, і на чужыні. Спіткавлем пару молодых люди, котри ся бавили, як і я, на обох Ватрах. Не пишу докладного справозданя, лем свої вражіня од того, што-м звидів і почув.

Лемки з України їздят до Ждині юж з десят років. Я быв тилько остатні три літа на XVII, XVIII і XIX «Лемківскых Ватрах». За ден до сьвята, одбыли-ся два засыданя Президиї і Контрольної Комісиї СФУЛО, на якых были лемківски діячы з Польщі (О. Маслей, С. Гладик, С. Ґаль, В. Шлянта, П. Шафран), України (О. Венгринович, С. Криницкий, В. Ропецкий, М. Горбаль, В. Ардан, Ю. Френчко, І. Дуда, С. Ми-ронченко), Словакії (І. Лаба, М. Мушынка, М. Сополига, П. Богдан), США (С. Гованский, Т. Малиняк), Хорватії (З. Костельник). Марія Дупляк і Іван Філь з Гамерики того разу не приїхали. Засыданя проходили в готелі-лісничивці в Ждині і лемківскій хыжі на Ватряним полі. Їх проводив секретар СФУЛО проф. Іван Щерба зі Львова.

Вшытки разы видів-лем нови сцени. Перша была деревляна. Повідали, же завалила-ся взимі під тягаром сьнігу. Друга – модернова. На тлі гірского краєвиду она была чужа. Теперішня сцена зроблена за давним взором, але має міцну желізну конструкцию. Іщы цілком не закінчена. Приємні, же з каждым роком одчувают-ся на полі зміни. Зауважыв-лем новий місток над потічком, таркасты шынки в ярузі. Суперовий намет броварні «Tyskie» сховав соткы люди в час дойчу.

В п'ятницю о 12-ій годині довголітній староста Ватри і солтис села Ждині Петро Чухта запалив оген «Ватри-2001». Виступы, як і перше, почав хор «Лемковина» зі Львова. Мушу повісти, же «Лемковина» далеко не тота, яка была за Івана Кушніра. Зміна диригентів, учасників і репертуару позначыла-ся на гірше. Сподіваме-ся, же хор буде хворів недовго і прудко набуде давньой пошани і слави. Заєдно мистецтво лемків України представляли хоровы колєктивы «Яворина» з Монастириск (кер. В. Баран), «Бескид» з Івано-Франківска (кер. П. Чоловский) ансамблі пісні і танцю з Калуша.

Поза сценом одбывала-ся «Лемківска Спартакіада» – сема за числом. Окрутни інтерес у ватрянів викликали показы артистичного ковальства, підкуваня коня, випаляня дьохдю, робленя горців з глини, виріб ґонтів, покриваня даху кичками, ризаня дров. В хыжі оглядали-зме виставу фонограм лемківской архітектури

Ждиня, 21 липця 2001 р.

Михалів, 4 серпня 2001 р.

сьпівачки Аннички (А. Чеберенчик), котра виконала букєт лемківских і всеукраїнских пісень в сучасній обробці. Мож было купити аудіокасети з єй пісьнями.

В неділю запам'ятав-лем выступы жіночого хору «Намисто» з Перемишля (кер. О. Попович), який представляв народни українски пісьні, дитячу групу «Сянічок» з Сянока (кер. М. Яра) і ансамбль «Ослав'яни» з Мокрого (кер. М. Онишканич). Мав-бым гріх, якби не спомнув про незмінну і милу ведучу програми сьвята Юлію Дошну з Лося.

Знаний диригент Ярослав Трохановский зробив приємну несподіванку, коли вивів на сцену свою обновлену «Лемковину». По короткім кризису през остатні три роки, заслужений ансамбль зас тішив-ся повагом ватрянів. Барз шкода, же дойч «як з відра» пошкодив выступу. Хористи мусыли співати без мікрофонів, кєд люде, обтелепаны, стояли коло сцени і слухали жыви голоси. Як тилько дойч перестав на хвилю, то летів-лем до запаленой ватри, жебы ся підсушити.

По смерканю почала-ся танцювальна забава для молодежи і не тилько для неї. Награвали рок-група «Дивні» і ветеран Ватри «Плач Єремії» – музики зо Львова. Молоди поляки цылу ніч сьпівали в павільйоні, попиваючи пиво.

Виступи ансамблів пісні і танцю «Лемковина» з Білянки (кер. Я. Трохановский) і «Кычери» з Лігниці (кер. Ю. Старинский) переконали мня, же в Польщы сут два гідни молодіжны колєктиви, яких не маме в Україні. Нова композиция «Кычери» на мельодію пісьні «Кєд мі прийшла карта нарокова» зостала прийнята «на біс». Ритмічна танечна гармонія, добри поставлени голосы. Также было повірити, же маме штоси мудрого, але видно не быв підготовлени і одразу перескочыв до привитаня госьтів.

Ту приїхали: воєвода Дольношльонский, кілька послів до сейму, бургомістер м. Лєгніца, солтис с. Михалів. Зас му не пішло гладко, бо помилив-ся, як называв імено воєводи. (Мав бы си написати на папері!) Представник Міністерства культури і народной спадщыни зачытала витального листа Міністра.

Сьвято розпочало-ся пісьньом «Тяжко жыти на чужыні», котру виконав малий хор Стоваришыня Лемків. Як было повіджено, то його першый выступ. Сьпівали, повім, барз слабо. Організаторам не вартало пущати безголосих аматорів на сам початок. Дале настала павза і балаґан.

Голова голосив, же на свято приїхали тіж госьті з України: о. Анатолій і Михал Тиханский з Монастириск, Василь Шкимба з Калуша. А я си мисьлів, же-м сам на «Лемківскій Ватрі» в Михалові – на далекій чужыні!

По розривці на сцену вийшов славний 50-особовий хор «Лемковина» з Білянки (оголошений яко з Горлиц). Вступне слово мав Петро Трохановский-Мурянка. Урочысти пісьні «Горы нашы» і поновні «Тяжко жыти на чужыні» присутні вислухали стоячи. Диригент Ярослав Трохановский під легку мельодію натхненно прочытав верша Івана Русенка «Лемковина». Гнет я ся довідав, же то быв 6-ий выступ ансамблю в Михалові. Після XI-ой Ватри (1991 р.) «Лемковина» довшый час не виступала. Хор закладений Я. Трохановским восени 1969 року, а перший концерт дав 15 лютого 1970 року в Ганчові. Слухали го, поза Польщом, в США, Канаді й Україні. Домовив-лем ся, же приїхают до нас на фестиваль в Монастириска.

ристи слизґали-ся на мокрій сцені і падали. Юрко Старинский змушени быв зняти танцювальну групу. «Кычеру» на скору руку поздоровили з юбілєйом. Здає мі ся, же керівник ансамблю не зостав одзначени. Кінец імпрезы быв скапарани. Єдни ватряне поїхали, іншы поховали-ся в наметах. Ватру загасила злива. Шкода, же «Кычеру» не витали на початку фестивалю і она не виступала першом. Але то справа організаторив.

Попри вшытки ґанчы і зауваги, тішу-ся, же-м звидів дві «Лемківски Ватри» в Польщы. Мої краяне жыют в горах, жыют і на чужині. Они не забыли своїх коренів, мови, культури і обичаїв. І нам в Україні цне-ся за рідном земльом. А то значыт, же Лемківщына жыє.

Ігор ГАНЧОВА,
Ждиня-Михалів-Тернопіль

ЛЕМКІВСКІЙ КЕРМЕШ

29 червця 2001 р. одбыв-ся перший Кєрмеш в першым році 21 століття. У лемківскій церкві свв. Володимира і Ольги была відправа о 10-ій годині. Отец Анатолій Дуда відправив «Акафіст до Серця Христового», а през годину – Службу Божу. Я си мисьліла, же люди буде мало, бо ся зберало на дойч. Але ся випогодило і люде ішли й ішли, вече як тисячу. Другий молодий сьвященик виголосив казаня. Як-то добри, же маме тоту церковцю, де лемки можут-ся зобрати і побесьідувати. Яка-то радист! Приємні было ся смотрити, як лемки

робленя горців з глини, виріб ґонтів, покриваня даху кичками, ризаня дров. В хыжі оглядализме виставу фонограм лемківскої архітектури з Нового Санчу, писанок Мариї Келечави-Мончак з Береста. Діти забавляли-ся конкурсами рисунків і малюнків. Была презентація традиційних лемківских страв.

Коло ватри група плястиків выпалила і двигнула великого строма з дашком. Здає мі ся, же го звали «Дудля». Він напоминав давньослов'янского божка-больвана. Серед його творців вырижняв-ся молодий чловек, яко індиянин-обірвус, облачений в скору, з топірцьом по боці і пірком на голові.

На другий ден, 21 липця, настало офіційне открытя «XIX Лемківскої Ватри» в Ждині. Голова Об'єднаня Лемків у Польщі і голова Оргкомітету Стефан Гладик привитав ватрянів і офіційних госьтів. «През тоти три дни, – повів він, – Ватра стає-ся лемківском вітрином, а презентовани ту традициї і обичаї сут нашым амбасадором». Своє витаня С. Гладик виголосив по польски, а на закінченя повів сердечні по лемківски: «Як ся мате? Ци сте здрави? Заран юж буде: «Останте здави! Зас до спітканя за рік на Ватрі!»

На сцену запрошени высокы урядовы особы. Были зачитаны листы од Президента Польщы, під патронатом якого одбивала-ся «Ватра-2001», і од Прем'єра. Особисто привитали присутніх віце-міністер культури Станіслав Журовскі, воєвода Малопольский Ришард Масловскі, староста Горлицкий Анджей Вельц, війт гміни Устя Юзеф Радзік. З увагом вислухано амбасадора України в Польщы Дмитра Павличка. Од імени лемків Гамерики – промовляв Стефан Гованский – заступник голови Організациї Оборони Лемківщыни.

До взаємной пошани і любови, пошануваня мови, віри і культури закликали Православний архиєпископ Адам (родом з Фльоринки) і Греко-Католицкий о. митрат Стефан Дзюбина (родом з Гладишова). Духовни отці по християнски обняли-ся на сцені.

Ґаля-концерт, названи «Зышли-ся Родаки», внет продовжыли ансамблі з Пряшова і Бардиєва (Словакія), з Вуковару (Хорватия). Гарді прийняли глядачы выступ львівскої естрадової зиция «Кычери» на мельодію пісьні «Кєд мі прийшла карта нарокова» зостала прийнята «на біс». Ритмічна танечна гармонія, добри поставлени голосы. Тяжко было повірити, же маме справу з аматорами, а не фаховими артистами. Вражала їх універсальніст: кажди міг грати, і сьпівати, і танцювати. Чув-лем о них, але іщы не видів. Выступи «Кычери» все сут плянувани на неділю по обіді, коли нашы автобусы мают вертати до Львова. Того разу я ся не сьпішыв і, вера-Боже, отримав великє задоволіня од їх мистецтва.

Дойч каждого року псує сьвято. Старшы люде повідали: то плачут горы! Може і так, не буду-ся вадив. Сьпівів, танців і забав в Ждині вистарчыло б іщы на тыжден. Але вшытко ма свій початок і кінец. Для мня побыт в Польщы хибаль ся почынав, бо мав-лем урльоп. В понеділок рано пожегнав-ся з горами і виїхав до родини, выселеной на Захід з Ганчови, яку-м не видів 27 років...

«XXI Лемківска Ватра на чужыні» одбылася 3-5 серпня. Выходило, же Ватра в Михалові старша од Ждині на два роки. Я мав щесьтя звидіти найдавнішу Ватру лемків. До слова, коли-м започаткував Ватру в Гутиську (1999 р.) – першу в Україні, то-м не видів жадной. Але нич з того, гвариме про Михалів.

По узкій лісовій пути в'їхали-зме самоходом на поляну в окресі села. Наоколо сосновий ліс, про гір неє згадки. Сцена – модернова, подібна до Ждині влони. Перед сценом штучні насыпани амфітеатер з лавками. Поле – за загорідком. Збоку – автокемпінґ і спортовий терен. Під ногами веце піску, як трави. Веце самоходів, як наметів. Вказує-ся на то, же приїхали здалека. Повідали, же ватрянів приїхало менше, як в минули роки. Были заповіджени бурі і зливи. Звернув-лем увагу, же молоди бесьідуют по польски, а літні люде – «по свому». Але вшытки частуют-ся пивом. Як для мене, то «Okocim» ліпши за «Tyskie».

Урочысте розпаліня Ватри настало в п'ятницю барз пізно, о 8-ій годині вечера. Ведучи надали слово голові Стоваришыня Лемків Андрию Копчі. Подумав-лем: «Стоваришыня» – польскє слово. Чом не назвати-ся «Союз», «Об'єднаня» або «Товариство»? Голова хтів повісти а перший концерт дав 15 лютого 1970 року в Ганчові. Слухали го, поза Польщом, в США, Канаді й Україні. Домовив-лем ся, же приїхают до нас на фестиваль в Монастириска.

Звернув на себе увагу Закарпатский народний хор з Ужгорода (кер. З. Корінець). Ватряне може не знали, же видят професійний ансамбль, створений іщы в 1945 році. Артисти мают музичну, вокальну і хореографічну осьвіту. Репертуар хору быв не лемківский, хоц в Закарпатті жыли і жыют «лемаки».

Выступало дуже дітячых ансамблів, приміром «Шариш» з Пряшова (Словакія). Діти брали участ в конкурсах малюнків, вершів і сьпіванок. Лявреати отримали солодки вынагороди в «реклямівках». Представник фірми «Miedz» просив зголосити-ся 12 діти, котрых з позволіня родичів, мали провезти над Ватряним польом на самольоті.

Програму вів сам голова СЛ, але робив тото не барз фахово. В частих павзах вятрянів веселили Василь Шкимба з Калуша і Петро Трохановский з Криниці. Обидва артисти мают сценічну поставу і добру лемківску вимову. Їх жарти викликали бурю оплесків.

Заповідани зливи, як і в Ждині, попсули сьвято. Цылу ніч і ден 4 серпня дзябрав дойч. Під час выступу «Лемковини» не стало пронту, згасло сьвітло. Вільгіт зробила своє. В неділю під вечер перестав ситити дойч і побільшало ватрянів. До двох автобусів, яки стояли, додали-ся іщы вісем. Імпреза набыла запляннованого розмаху.

Праві же цылий недільний вечер смотрили-зме ся екзотично пісьні і танцы у выконаню фолькльорних ансамблів з Картузив, Болгариї, Грузиї, Абхазиї, Словаків. Але звидіти голих папуасів-маорисів з Новой Зеляндиї я ся не сподівав. Люде жартували: ци на ново-зеляндски выспи тіж виселили лемків, якы ся потим асимілювали?

Оказало-ся, же «Кычери» з Лєгніци гнеска обходят своє 10-літя і вшытки они сут госьтями ансамблю і Ватри. Най так буде! Але я хочу видіти іще раз славних «Кычерив» на сцені, хочу видіти як танцює моя внучка Мартуся. Чекати пришло-ся довго, за північ. Зас почав-ся дойч. Дзюравий брезентовий дах протікав. Танцюмолоди сьвященик виголосив казаня. Як-то добри, же маме тоту церковцю, де лемки можут-ся зобрати і побесьідувати. Яка-то радист! Приємні было ся смотрити, як лемки ся цілювали, обнимали-ся зо слезами на очах. Были ту і діти, навет у візочках. А то значит, же вітцьове своїм дітьом передали пам'ят про лемківски корені. Навет пришли молоди люде з Волині, яким отец Анатолій дав шлюб. То ознака, же вітцьове привили їм любов до Лемківщыни.

По Літургії было посьвячыня води коло церкви. А потим лемки розышли-ся глядати місьця для гостини. Столів в двох хыжах было замало. Декотри постелили на траві обруси, розклали вшытку свою меріндю і посьідали наоколо. Йой, як весело было! Спочатку поїли, бо вшытки ся зголодніли, а потим почали-ся сьпіви. Сьпівали-зме «Ой, верше, мій верше», «Зродили-ся терки», «Під облачком явір зеленіє», «Як я сьіно грабала зелене», «Ой, Марися, чичери, чичери», «Поляна-поляна» (На поляні яма, не піду домів, бо-м іщы не п'яна), «Чыє то полечко не оране», «Юж мелем», «Гей, забава-забава», «Червена ружа трояка»... Нарахувала-м 15 сьпіванок. За нашым столом зобрало-ся товариство, яке знало лемківски пісьні з молодих літ. Сусьіди били «браво» нам.

Лемківски пісьні сут таки задушевни, хце-ся плакати. Тужыме за рідним крайом, за горами Карпатами, густима лісами, быстрима річками. А кілько в тих лісах было грибів! Рижыки квасили в бочках як капусту, они ся тримали цылу зиму. Як си припомну, то серце болит, же тото вшытко ся минуло, юж ся не верне. Але вспоминати треба і переповідати молодим.

Дай, Боже, жеби на другий рік нашы дороги краяни ся зобрали і отсьвяткували другий лемківскій Кєрмеш. Жеби так весело было, як гнески.

Описала Анна ДЗІНДЗЬО,
м. Львів.

"Дзвони Лемківщини" -
часопис Всеукраїнського Товариства "Лемківщина"
Наша адреса:
46001, м.Тернопіль, бульв. Т.Шевченка, 21.
Замовлення № 24. Тираж 1000
Обсяг 1 друк. арк. Друк офсетний.
ПВК "Збруч", м.Тернопіль, вул. Живова, 11

Редактор Ігор ДУДА
Редакційна колегія:
Парасковія ТРАЧ - відповідальний секретар, *Олександр ВЕНГРИНОВИЧ* (Тернопіль), *Микола ГОРБАЛЬ* (Київ), *Степан КРИНИЦЬКИЙ* (Івано-Франківськ), *Володимир РОПЕЦЬКИЙ, Ярослав ШВЯГЛА, Іван ЩЕРБА* (Львів).
Комп'ютерний набір і верстка - *Тарас ВАШКІВ*.
Висловлені авторами думки можуть не співпадати з позицією редакційної колегії.
Відповідальність за достовірність фактів несе автор публікації.
Редакція залишає за собою право редагувати та скорочувати тексти.
Рукописи не рецензуються і не повертаються.

www.lemko.org
2010.08.11
12:59:15 +03'00'